
PSYKOTERAPI, VIRKELIGHED OG MÅL

Tekst: **Fin Egenfeldt-Nielsen**

Det følgende er et forsøg på at beskrive med ord/narrativer den virkelighed i form af psyke, jeg arbejder med som terapeut. Altså at 'ord-tegne' psyken; at fortælle psyken – min og andres, måske fællespsyken eller en generaliseret psyke. Vævet ind i disse ord-billeder er også et bud på målet/hensigten med dette arbejde. Jeg læner mig tæt op ad tidlige fortællinger om mennesker, også kaldet myter eller i min optik resultater af videnskabeligt arbejde. Det vil sige systematiske abstraherende fremstillinger eller forskningsresultater i ord.

Ord-billed-sammenstillinger kan også ses som kort over psyken. Ligesom søkort viser detaljer om havet og kysterne, viser myterne, historierne, detaljer og helheder af psykens landskaber. Vi kan orientere os i psyken med dem, men de er naturligvis ligeså forskellige fra psykens komplekse virkelighed, som søkortet er forskelligt fra havet.

Drift – eller mere generelt udtrykt: energi – er en altid nærværende realitet i hvert eneste møde med en klient/medmenneske. Det er vores – klientens såvel som analytikerens – drift, der bevæger os, bringer os sammen og videre. Det er også driften, der sætter processen i stå og på vildspor. Tolkningerne ses som forsøg på at komme videre; at transcendere grænserne.

Drift har med skabelse og kontrol eller måske magt at gøre. Derfor tillægges guddommen patent på driften. Derfor er driftsudfoldelse en farlig, nogle gange ligefrem oprørsk, handling.

Den engelske psykoanalytiker Wilfred Bion (se bl.a. Egenfeldt-Nielsen 2010) peger på, at en række fortællinger, myter eller videnskabelige teorier forsøger at

skabe overblik over driftens landskab. Forsøger så at sige at kortlægge psykens strukturer og dens bevægende kræfter. Bion beskriver driften, libidoen, som en slags enhed af Knowledge + Love + Hate. Det er min opfattelse, at genitale eller polymorphe sex-aktiviteter rummes som en ikke uvæsentlig del i denne sindets treheds-hvirvel.

I min psykoanalytiske hverdag forsøger jeg at navigere især ved hjælp af flere forskellige kort over psyken. Kortene har været brugt og kendt – jeg havde nær sagt altid og af alle; de først kendte blev vel nedskrevet i antikken vel mellem 800 og 300 f.v.t. Og de sidste, der forsøger at inkludere de første – freud-ianisme, jung-ianisme, lacan-isme, bion-isme etc. – er stadig under konstruktion. Alle disse kort er en slags mnemotekniske redskaber, der konstant minder os om, hvem vi er, at vi er på farten og bør forsøge at orientere os. Man kunne også fristes til at kalde dem ikoner af bevidstheden og dennes vejvisere.

Bion har forsøgt sig med en tolkning af disse myter ved at foreslå sin egen tolkningsramme. Han har tre 'vektorer', der fastlægger det psykiske rum: Love (L) – Knowledge (K) – Hate (H) og betegner dette rum som beliggende i O, hvor O er virkelighed eller væren. L-H-K er et forsøg på at opdele og specificere driftens indhold. Det er den kraft, der holder 'spiralerne' eller 'hvirvlerne', som psyken konstant danner, i stadig flydende bevægelse. Hvor tyngdekraften er den newtonske fysiks gådefulde grundenergi, er libidoen psykens. Den gøres lidt mindre gådefuld, når den relateres til L-H-K.

Det psykoanalytiske arbejde er for Bion at opdage, at nærme sig væren pr. se/'O' med L-H-K som instrumen-

ter. Vi kunne måske sige, at der dybest set er tale om spirituelt arbejde.

I dette felt – L-H-K spiralen – udfolder eller tolker han en række af de ældre myter/fortællinger. Bl.a.:

1. Syndefaldsmyten
2. Babelsmyten
3. Ødipusmyten

SPIRALERNE I SYNDEFALD, BABEL OG ØDIPUS

'H' for Hate

'H' er i alle tre myter kondenseret i guddommen: den straffende, begrænsende og nidkære guddom. 'H' lægger os i lænker. I syndefaldsmyten nægtes mennesket adgang til viden, indsigt og seksualitet. Oprøret mod denne indskrænkning får katastrofale følger. Frugtbarhed og kundskab (at kende = coitus; se 1. Mos 4.1) belønnes med smerte og møje. På samme måde i Babelsmyten, hvor menneskets stræben efter at nå det guddommelige straffes med nærmest uoverskridelige sproglige barrierer: Mennesker skal ikke kunne forstå hinanden eller tale sammen: Ord skal skille og ikke forbinde. I Ødipusmyten optræder guddommen i skikkelse af Apollons præstinde Pythia, der med sin spådom skaber drejebogen for den fortælling, der afdækker menneskesindets hadefulde dybder og menneskets ufri skæbne. Laios og Iokaste – Ødipus forældre – begår sønnedrab eller svigt i form af sønnens lemlæstelse og udsættelse til føde for rovdyr. Ødipus dræber senere uafvidende sin far i magtens og arrogancens vold. Det er den skæbne, Pythia bereder os. Men i Sofokles' Kong Ødipus griber den gode hyrde frelsende ind, så der vises veje, blandt de mange vildveje, til udfrielse af de lænker, den nidkære guddom lægger mennesker i. Disse lænker og gudens straf udspringer antageligvis af den angst, grådighed og magtbrynde, som myterne tillægger guden såvel som mennesket.

Denne dobbeltbestemmelse – straffene + angst, grådighed, magt = lænkerne – er 'H'. Gud og menneske er på en måde forenet i 'H', for mennesket skabes måske nok af gud; men sikkert er det, at mennesket skaber sit gudsbillede.

I det psykoterapeutiske arbejde søges de grusomme konsekvenser af den nidkære guddom og vores egen lænkning af os selv ophævet. Frihed for lænkerne er målet. Analytiker og analysand søger samme mål. De er begge i den duale væren, hvor alt polariseres i større eller mindre grad. Og de søger begge frihed i den rene væren eller i 'O'

'K' for Knowledge

Appetit og oprør, der fører til spisning af æblet som symbol på indtagelse af kundskab, afløses i Babelsmyten af ærgerrighed efter at nå tinderne gennem at koordinere en stor mængde menneskers arbejdsindsats i et storstilet byggeprojekt.

Straffene rammer tilsvarende mennesket forskelligt. I syndefaldsmyten rammes menneskets seksualitet og menneskets søgen efter kundskab. 'At kende' er coitus, og befrugtning skal være eneste mål, og kvinden belastes yderligere med fødselens byrder. Kvindens seksualitet og søgen hæmmes, og hun indordnes under det mandlige derved, at hendes 'hu' alene skal være til ægtemanden. Og for manden er der ikke længere nogen leg og sjov og gåen på opdagelse i kroppens og kærlighedens labyrinter. Hans livsudfoldelse hæmmes ved, at arbejde på at skaffe sig føden defineres som en utålelig byrde, kun med en indskrænkende magtudfoldelse over dyrene – og måske også over kvinderne – som en slags pseudokompensation. Ingen respekt og kærlighed til det levende, til sig selv eller til det kvindelige. Ingen søgen efter viden ved at fortabe sig i den anden – krop + psyke – gennem seksualitet. Kun magt og underkastelse. Man kan sige, at 'L' bliver til 'ikke-L' og 'K' til 'ikke-K'; dvs. at både 'K' og 'L' forvandles til 'H'.

I myten om Babelstårnet angribes menneskets sproglige mulighed for at relatere sig til hinanden og skabe de bånd og de sammenhænge, der muliggør, at mennesket kan nærme sig, eller arbejde på at nå, guden. Dette arbejde kaldes i den analytiske psykologi individuation og i det spirituelle arbejde vejen mod oplysning. Menneskets fornemme redskab – sproget, begreberne, sætningskonstruktionerne – til afsøgning af virkeligheden og hinandens måske fælles bevidsthed bliver gjort til

Pieter Breugel den Ældre (1527-1569): Babelstårnet, ca. 1563. Kunsthistorisches Museum, Wien.

kaudervælsk og sat op som en barriere mellem folkene. Vejen mod 'K' og 'L' spærres eller gøres uoverstigelig.

Er det det Guds billede, vi har skabt, der polariserer os, hindrer os i at være fælles, være sammen. Hvilket had!?

I Ødipusmyten er det hverken appetit på mad og sex eller nærvær og relationer, der efterspørges og så angribes. Nysgerrighed, undren, viden, bliver temaet og mål for beskrivelsen. Hermed forsøger myten at vise en vej, der frigør fra de lænker i form af arrogance og grådighed – og også magtbrynde – gudsforestillingen har lagt mennesker i. Sphinxen – både dyr og menneske – afsløres som ikon for mennesket og styrter i dybet. Ødipus har nået første trin af 'K', idet han har indset sit ene menneskelige grundvilkår: at ældes og dø. Endnu er menneskets andre grundvilkår skjult for ham. Mod den blinde vismand Teiresias råd fortsætter Ødipus sin søgen og opdager sin nærmest totale ufrihed i kraft af, at hans betydningsfulde valg er taget

på et usandt grundlag. Han har ikke giftet sig med sin prinsesse, men med sin mor; han har rethaverisk og kværlantisk hævdet sin ret til at gå på vejen og derved myrdet sin ligeså rethaveriske og kværlantiske far. Han er altså blevet konge på moderens nåde og ved at have været i voldens magt. Og hun er forblevet dronning ved, at hun har taget sin søn til sig igen. På en måde er hun blevet dobbelt-bestemt hersker. Ødipus får ikke frigjort sig ved med åbne øjne at gå på opdagelse i det kvindelige univers. I bogstaveligste forstand falder han til patten igen. Det univers, han kan forholde sig til, bliver 'mor-universet'. Yderligere dræber han sin tilgang til det mandlige i form af faderdrabet.

Myten viser det maskulines næsten totale destruktion under modervældet. Myten skaber et narrativ for den svigtede søn, der søges hindret i selvfølelse. Han ofres af en dronnings frygt for at blive detroniseret. Og af en far, der drives af angst og magtbegær. Han sættes ud til føde for de vilde dyr. Han undgår at blive fortæret i Kitairons vildmark, fordi han reddes af den gode hyrde og bringes til Korinth, hvor kongen og dronningen er barnløse og derfor tager ham til sig som deres søn. Hans historie og menneskets historie er så kampen mod at fortæres af den ondskab, der anbragte ham i Kitairon. Dette svigt er både hans handicap og hans drivkraft, hvilket hans navn, der betyder klumpfod, måske også illustrerer; en klumpfod er en hindring, der dog bringer en fremad.

Ødipus' drift mod frihed fra en arkaisk kvindelig undertrykkelse og hen imod en opdagelse af en ny form for mandlighed sker i kraft af hans mod og nysgerrighed og i hans forsøg på ikke at gøre ondt. (Han vendte

aldrig tilbage fra oraklet i Delfi til sit hjem i Korinth, fordi han var bange for Pythias varsel om at slå sin far ihjel og gifte sig med sin mor; han troede fejlagtigt, hans forældre var dem, der havde opdraget ham). Han ville kende sig selv og sit ophav. I god apollinsk forstand følger han gudens opfordring, men opdager igen og igen, at han befinder sig i ufrihedens, uvidenhedens kaos. Kæmpende sig vej frem mod forandring. Den 'matrix' han er underlagt, hans 'optik', hans kulturelle begrænsning eller blinde vinkel udspringer af, at Ødipus' verden er fastlagt gennem et magt- og socialt hierarki. Denne rammes af katastrofale sammenbrud, og transformation finder sted gennem moderens og faderens udslettelse. Sønnen Ødipus stikker sine øjne ud. Han berøves synet og forstanden. Magten, dvs. matriarkatet og patriarkatet, går under. Sønnens evne, gennem magtens fornuft og iagttagelse/videnskab/syn, til at skabe en kontrolleret verden er ikke længere en mulighed.

Måske er den virkelighedsforståelse, matrix, vi er underlagt, principielt ikke forskellig fra den, der blev beskrevet af Sofokles. Kvindemagt og mandemagt og had og ufrihed synes i stadig nye former at fastholde os. 'Me-too', sagde manden til kvinden, og hun blev hans ekko: 'Me-too', svarede hun. De gør, sagde hunden.

Bion forklarer, at der er flere dimensioner i 'K'. Der er 'K' om noget; det er den 'K', som 'konstruerer' verden gennem fornuft og begreb, videnskab og rationalitet. Denne form for 'K' er særligt koblet med 'H' eller med kontrol og magt; viden, love, forudsigelse. Men 'K' kan også styre mod indsigt i Bions 'O'-begreb. Men den indsigt er af en ganske anden karakter. Det er en indsigt i en ukendt bagvedliggende virkelighed, der repræsenterer den absolutte sandhed og virkelighed. Det er en slags indsigt i 'sjælen', i væren. Måske er det visdom! 'O' kan ikke kendes; den kan kun være. Denne 'væren' spores gennem en spirituel længsel og dens primære drivkraft/energi/drift er ikke 'K', men 'L'.

'L' for Love

Det er som om 'L' ikke er selvstændigt til stede i nogen af myterne. Det er snarere magt og sex, der vises som underlag for relations skabelse. 'L' er en underliggende

'drift', et slags brændstof for udviklingen i myten. Forvandlingens mål eller katastrofens resultat sker med 'L' som drivmiddel og med 'L' som mål. Magtens matrix er gået under. Hvor der er magt, er der måske nok sex, men ikke kærlighed/'L'. Hvor der er 'L', er der ingen hadefuldgud; ingen dronning, ingen konge, ingen far, ingen mor. Der er snarere en flydende tilstand, hvor alle kan være, er det hele. Hvor alle besøger de andre kroppe, deres psyker og de former, disse psyker danner, gendanner og omdanner. Vi bliver gæster hos hinanden. Besøgene fører ikke til, at vi forliser eller strander hos vores værter. Gæstereglerne forbyder det. Vi er altid på farten. Kun hjemme hos os selv. Og altid søgende efter hjemmet.

Domenichino (1581-1641): Uddrivelsen af Paradis, 1623-25. Musée de Grenoble.

I *Ødipus i Kolonos* af Sofokles er der kun en søster, en datter og en bror, en søn. Her bringer Antigone, datteren, der også er søsteren, den blindede, forkrøblede eller destruerede fader, der også er den elskede bror, Ødipus, hjem. Her beskrives i samtalen med sønnen/broderen det endelige opgør med hierarki, magt og krig. På den sidste rejse er der ikke magt eller sex, men kun søsterdatter-kærlighed. Eros bliver til relation befriet for hensigt. Rejsen slutter ved, at Ødipus, da han træder ind i gudens lund, så at sige optages i guddommen; bliver ét med 'O'.

De myter og den virkelighed, der sætter 'L' som hoveddrivkraft, er for det meste blevet usurperet af magtens administratorer. Jesus bliver til Kristus, til kirke og præsteskab. Den nådige Gud Allah usurperes på en anden måde af stammekrigeren Muhammed og hans Korans tolkere. Buddha bliver til stramme ordensregler og udviklede træningssystemer i lukkede, ekskluderende hemmelige linjer. Psykoanalysen (Freud), individuationsvejen (Jung) knægtes af loger, autorisationsmaskiner, erhvervs- og ernæringsformer, magthierarkier, marginaliserings- og selvforherligende instrumentaliseringer eller institutioner.

Men: Omveje og vildveje er også veje hjem mod 'O'. Alle veje fører til Rom.

'GUD'

Det er vel en formastelighed at give udtryk for, at du ved om eller kan beskrive 'Gud'. Måske er det blasfemi; måske grandiositet. Enhver beskrivelse, selv den mest minutiøse kortlægning, er jo en indsnævring af en virkelighed i en sprogdragt. Den nidkære, den barmhjertige, den kærlige Gud er alle sprogdrafter til en virkelighed, der er større og mere kompleks, end sproget viser. Når Gud optræder i de omtalte myter, er han en konstruktion af den menneskelige psyke. Ligesom en drømmer må tage ansvar for alle billeder og facetter af drømmen, som dele skabt af hendes ubevidste eller bevidsthed, må også fortælleren tage ansvar for alle elementer i fortællingen.

Den nidkære, fristende, kontrollerende og dømmende Gud i historierne om slangen, Eva og Adam kaster selvfølgelig lys over sider af mennesket. Det har disse egenskaber. Det har også følelser af afmægtighed og raseri, som udtrykkes i Guds vrede i historien. Du må inkludere Gud i historien som en del af kortet over psyken. Mennesket er selv Gud; har hans egenskaber. Når mennesket projicerer sine egenskaber på Gud, fralægger mennesket sig ansvar. 'Gud' har ingen egenskaber; er ubeskrivelig, uafgrænset.

På samme måde er den destruktive, aggressive Gud, der ødelægger menneskets ypperste frembringelse, Babelstårnet, intet andet end udtryk for menneskets egen misundelse, kontrolsyge, destruktivitet og aggressivitet. Men drømmen fremstiller også de grandiose sider i mennesket og de sider af mennesket, der gennem selvfstraffelse bringer mennesker i kontakt med beskedenhed og uformåenhed.

MÅLET ELLER TERAPIEN

Måske kan 'O' beskrives som det sted, hvor analytiker og analysand smelter sammen i én fælles væren. Det er et ultrakort moment, måske uden for tid, der efterlader en følelse af genfødsel, fornyelse, skabelse. Glæde. Når det punkt er nået igen og igen og opdaget af begge, kan terapien slutte. Det er som om, at begge måske herfra kan spadserere ind i en virkelighed, der er. Og den virkelighed kan og må udfolde sig med stadig undren og i accept og taknemmelighed. De gange det måtte ske. Og måske først når vi som Ødipus forsvinder i gudens lund.

Igennem det terapeutiske arbejde og de forhåbentligt overkommelige katastrofale transformeringer drages den matrice, der definerer klientens 'ufrihed', frem. Den bliver fremstillet/vist i den historie, det narrativ, som terapeut og terapanid skaber. Narrativet er bundet ind i fortid, men også til stede i den historie, der udfoldes i terapurummet. Når terapien er afsluttet, er terapaniden fri, forstået på den måde at terapaniden har underkastet sig de begrænsninger, der for ham/hende er dannet gennem livet. Det svigtede eller misbrugte barn har

tilgivet og ser med en grad af taknemmelighed på de indsigter, som erfaringerne har muliggjort. Terapanden opdager, at han har været misbrugt, men at han også er misbruger. Bøddelen opdager, at hun selv er offer. Den svigtede opdager sit eget svigt. Den udstødte, at han selv støder bort.

Denne individuationsproces kan kun finde sted over tid i et felt, der er bygget op til at rumme den størst tænkelige sårbarhed. Et rum, som garanteres gennem kvaliteter som tillid, kærlighed, accept og mod. I løbet af terapien internaliserer terapanden disse kvaliteter; måske styrkes disse kvaliteter også i terapeuten. Når terapien forløber godt, tilføjer det terapeutiske rum det brændstof, vi kalder 'L', og 'L' er frigjort fra forvrængende magt- og sex-elementer. Det er rammen, som er frisættende, når den holdes længe nok, og det er den, som sikrer, at terapeuten/terapanden ikke falder ind i magt/sex relationer. Rammen er et slags replika af 'O'. Asymmetrien i rummet er ikke hierarkisk, men udelukkende bestemt af det faktum, at terapeuten måske og helst skulle være lidt mere rask end terapanden ved terapiens begyndelse og begge mere raske ved dens afslutning. Rask – raskere er så analogt med kærlig/fri – mere kærlig/fri. Nærmere 'O'. Nærmere væren; fri for sansernes, ordenes, teoriernes, polariseringernes tingslignelser og indsnævring.

PSYKE - KROP

Da de tidligere nævnte myter blev formet, var det magten og niveaudelingen i samfundskroppen og psyken, det var disse myters formål at transformere, gennem beskrivelsen af dem i mytens form. Myten blev et slags dynamisk øjebliksbillede af psyken og samfundet, der implicerede en mulig katastrofal transformation. Jeg er ikke i tvivl om, at de kultiske begivenheder, som disse myter i teater og fester udspillede i, havde et både kollektivt og individuelt terapeutisk sigte. De var tænkt som instrumenter til transformation af personer og samfund gennem K-L-H. I disse ritualiserede fester var det egentlige mål dog mødet og sammensmeltningen med gud. Det være sig Apollon eller Dionysos. I Det gamle testaments myter stod den

hadefulde Gud som en hindring; medens den kærlige del af skaberguden oftest var skjult. Først i Det nye testamente lokkes han forsigtigt frem som søn. Både fester og den øvrige religiøse praksis havde et spirituelt sigte. Hvad dette spirituelle var, kunne ikke udpeges. Men sikkert var det, at vores daglige almindelige virkelighed, formet og bundet i ord, begreber, teorier, var væk, som det ses i mænadernes drukne vanvidsdans – bedst beskrevet i Euripides' *Bacchanterne* – og i Pythias groteske narrespil som drejebog for Kong *Ødipus*, men senere i et slags næste kapitel med det frisatte menneske *Ødipus i Ødipus i Kolonos*.

Ligesom psyken er udspændt mellem L-K-H i en hvirvel på vej mod 'O', er kroppen udspændt i en sådan hvirvel på vej mod 'O'. 'O' er målet. Ren væren er 'O'. Psykoanalysen taler om vejen mod frihed for neurosernes tvang. Men en bestemmelse af målet er næppe mulig, end mindre en afklaring af, hvornår vi er i mål. Der er tale om transcendens, hvor jeg, ego, krop og ånd som tingsliggjorte enheder skal transformeres.

Hele spekteret af terapiformer i dag er måske moderne ritualiseringer med de terapeutiske teorier og skoler som et mytoformt grundlag. I terapiernes ritualiserede hverdagsmøder mellem terapeut og terapand søger vi Gud som 'frihed-lighed-broderskab'.

De terapiformer, der bruger kroppen som instrument i stedet for psyken, har jeg ikke personlige erfaringer med, selvom jeg både har modtaget massage, fysioterapi og i fem år arbejdet tantrisk i et parforhold.

Vi arbejder med krop og ånd med en klar viden om, at der er en dyb sammenhæng, måske enhed, mellem dem. Dybest set er terapeuter monister, selvom deres træning oftest er dualistisk i sin teoretiske/videnskabelige tilgang. Det er kun muligt i tænkningen og rent teoretisk at adskille materie og ånd. Strukturer som fortrængninger, hævninger, neuroser sidder i kroppen og kan mødes i psyken. Eller sidder i psyken og kan mødes i kroppen. Ophævelsen af disse strukturer i kroppen løser psyken op, og tilsvarende løses kroppen op, hvis disse strukturer bearbejdes i psyken. Hvad der er vigtigst eller først, er et forkert spørgsmål. For der er vel tale om

en slags hønen og ægget problematik. Om psyken eller kroppen er hønen eller ægget, er ikke til at afgøre.

Meget terapeutisk arbejde har ikke erkendelse af 'O' som sit måske fjerne mål. Det gør ikke disse terapier forkerte eller uprofessionelle. Terapi kan fjerne mange 'sten på vejen', som gør ens færden lettere, friere og mere kærlig og glædesfyldt. Men når terapier ikke ser længere end til disse gevinster, skyldes det måske en form for forarmelse. Den forarmelse, der ligger i at forsøge at opnå korte gevinster gennem overfladisk behovstilfredsstillelse.

I den ældgamle tantriske praksis fra østen, der involverer aktivitet med genitalierne, er målet ikke tilfredsstillelse af kropslige begær i form af orgasmer. Sådanne kan være midler, der skaber større åbenhed og gennemsigtighed i det kropslige, sådan at den væren, der er det tantriske arbejdes mål, kan bringes nærmere. Det første mål her – tror jeg – er at opdage, at 'L' er den energi, der fører videre. Genitale nydelser er ikke forbudt på denne vej. Men kan i værste fald blive hindringer, hvis nydelse forveksles med målet. Eller hvis målet glemmes i nydelsesmomentet. Og det sker formentlig igen og igen. Jeg er overbevist om, at det mål, der skal huskes, er det, som Bion benævner 'O'. Og 'O' er en ukendt spirituel indsigt eller en slags ren 'væren'.

Naturligvis har en terapi, hvor terapeut og terapand træder de første skridt og får ryddet nødvendige sten af vejen, en kolossal betydning og kan gøre det muligt, hvis der er vilje til det, at gå videre. For mig er de fleste psykoterapier og kropsterapier sådanne redskaber. Jeg finder det uhyre vigtigt, at terapeuter, der tilbyder sådanne terapier, forstår og ser dem som de første tøvende skridt mod det ukendte. At de ikke forlader terapanderne alene midt på vejen uden at gøre dem opmærksomme på, at der kan og skal gås videre. Alene; sammen med andre enten privat eller i professionelle rum. Enhver anden form for afslutning ville være et svigt.

Et andet farligt svigt er at blive forført ind i ubevidsthed i terapirummet. Det betyder, at energi/drift/følelser får en status, der er frigjort fra indsigt, fra 'K'. Når te-

rapanden drømmer, sover eller tænker i sessionen, skal terapeuten helst være vågen. Svigtet opstår, når terapeuten falder i søvn eller drømmer sig ud i forførelse. Jo stærkere energi, der rejses, jo større risiko er der for, at terapeuten forføres eller falder i søvn. I kropsterapi, især en sådan der direkte har til hensigt at rejse energi som i tantra-, yoni- og lingamassage, stiller det ekstreme krav til terapeutens vågenhed. Især hvis terapand og terapeut er klædt nøgne både i psykisk og fysisk forstand. Her er tilstrækkelig vågenhed måske en illusion. For at det kan lade sig gøre eller bare forsøges, kræves – tror jeg – en meget klar og bevidst spirituel dimension og træning hos terapeuten.

Et tredje svigt ville være at fremstille en terapi som en løsning, hvor man kan erkende sig ud af psykens kaos (kognitiv terapi) eller programmere sig til bedre adfærd (NLP) eller definitivt at ophæve blokeringer (neuroaffektive former, traumeterapier) eller skabe permanent balance ved massage, uden risiko for at blokeringer gendannes evt. i andre former. Arbejdet her tilbyder ikke løsninger, men er propædeutisk. Jo bedre det gøres, jo mindre katastrofeagtigt bliver formentlig den videre række af forandringer i fortsat terapi eller i det videre levede liv.

FORARMELSE OG GRÅDIGHED

I 1970'erne frem til 1990'erne talte mange filosoffer og samfundsforskere noget indforståede om, at det moderne samfund ville transformeres og i stigende grad komme til at opfylde vækstsmål, der var løsrevet fra menneskers ægte behov, reelle nytte og sande glæde. Noget langhåret benyttedes slangudtryk og påstande som, at kapitalens omfangslogiske status ville øges og fører til usurpation af alle lag, niveauer og funktionsmåder i samfundet. Det betød, at alle former for aktiviteter i samfundet i stigende grad ville komme til at fungere på samme vilkår og med samme mål som en industrivirksomhed. Kun én tænkemåde havde gyldighed: Profitmaksimeringen, eller med gøgleren Tribinis formulering: "Giffen gaffen guffen, pengene i skuffen."

Udviklingen har entydigt vist, at denne spådom var korrekt. Fordelene har været indlysende, men måske er det på tide, at vi tager fat på at afdække ulemperne ved denne transformation. Jeg tror, det sker mange steder. Vi må tage ansvar i hvert fald i vores egne – terapeuternes – rækker for at vende udviklingen, så vi bevæger os mod kvalitet i stedet for kvantitet.

Retningen imod grådighed ses så tydeligt i denne modernitet, hvor grådigheden slår over i umættelighed og konstant sult efter mere materialitet eller mere lir. I *Kong Oedipus* fokuseres på magt, hvor grådigheden efter magt og position hos Iokaste og Laios sætter udviklingen i gang. Magt og 'H' hænger sammen. De to forældre

Antoni Brodowski (1784-1832): Oedipus og Antigone. Nationalmuseet, Warszawa.

rotter sig sammen om sønnedrabet. Matriark og patriark er lige gode om at falde i. Begge straffes og stilles lige til ansvar og tilintetgøres. Men sønnen Oedipus berøves synet eller måske virkeligheden, som den var for ham. Oedipus føres af søsteren og datteren Antigone i Oedipus i Kolonos til en ny ukendt virkelighed. Her opsluges han i den hellige lund, der måske kan forstås som 'O'.

I moderniteten her mellem 'os' kristne er der kommet en yderligere 'H'-energi til stede. Nemlig den der sættes af offer-bøddel cirklen. Her stilles det mandlige og det kvindelige i modsætning. Man kunne sige, at magtkampen udspiller sig i krigen om at blive 'Kristus', det vil sige offeret. Men i denne kamp ofrer man sig ikke for mennesket, men for Kong Kristus – for magttilegnelse. Offeret bliver bøddel. Den skævvridning kommer så tydeligt til stede, når seksualitet systematisk udnyttes alene til 'mer-nydelse'. Kampen for udslettelse af den såkaldte orgasmekløft ses ikke primært som et mål for at bringe elskende sammen i en omfavelse, der styrker kærligheden, men ses som kvindes ret til nydelse, som manden berøver hende ved sin klodsethed. Seksualitetens frigørelse i yoni eller lingamassage bliver redskab til en vellyst, der ingen ende kan tage, og en sult efter mere, der er blind. Udnyttelsen af de seksuelle energier sættes tilsyneladende næsten ikke i 'L's tjeneste. Og det er i modsætning til, hvad der utvivlsomt var den oprindelige østlige tantras mål, så smukt beskrevet i ikonen Yab/Yum med guderne Samantabhadra og Samantadhatri forenet i køn.

Et andet 'had'-aspekt i moderniteten opstår i kraft af forsøg på 'videnskabeligheds-patentering'. Vi kunne også kalde det certificerings-projekter. Lange uddannelser skal lønne sig. Og jo længere, jo bedre løn. De achaiske myter og 'lærings-spil' er forsøg på sande beskrivelser af virkelighedens helhed gennem de brudstykker, vi med vores forstand kan stable på benene. De er i vor egen tid afløst af videnskabelige sprogpil, en slags uddannelses-certificerings enklaver, der ligeledes forsøger at stable en sand beskrivelse af brudstykker af virkelighed på benene. Psykiateren har forstand og patent på at medicinere mod psykisk u hensigtsmæssig diagnostificerbar adfærd og må skrive recepter. Psyko-

logen har et andet virkningsfelt og en anden slags 'medicin' at tilbyde. Begge ser virkeligheden gennem en yderst restriktiv faglig forståelsesramme. Den erfarne terapeut udnytter en eller flere af sådanne rammer i sit arbejde. Når han lykkes, er det oftest, når brudstykker af terapeutens virkelighed kommer til stede i terapeuten sandhedens virkelighed.

Terapi virker gennem overføring og modoverføring eller empati-erkendelser. De videnskabelige bud på, hvordan det sker, er selvfølgelig ikke den virkelighed, der sker, ligeså lidt som søkortet er havet eller sejladserne. Faktisk ved vi ikke, hvad der sker. Skabelsesmomentet af det nye er et kvantespring. Mellemrummet er det ukendte. Vi ved heller ikke, hvad der bringer det til verden. Bare at det kommer til verden.

Terapi er ikke alene af nyttehensyn. Vi skal ikke omforme menneskers kroppe eller psyker, så de evner større og fornemmere orgasme, flere og voldsommere glæder eller stadig større evner til at kunne kaste sig ud i arbejdslivet, i voldsommere og i længere tid. Og vi skal i hvert fald insistere på, at hvis vores terapi lykkes i disse ting, så er der en absolut forpligtelse til at udnytte de øgede ressourcer i sandhedens, godhedens og skønhedens tjeneste. Og det betyder at søge, at definere, at udforske, at være – i disse aspekter af virkeligheden. Jeg tror, at denne forpligtelse vil føre frem til mere kærlighed/agape og mere 'O'. Retningen kan også kort udtrykkes med, at målet er mere kvalitet og mindre kvantitet.

MÅSKE!

Ødipus første indsigt i mødet med sphinxen var aldringens og dødens uomgængelighed. Hans næste indsigt var, at vores orientering i verden var præget af babylo-nisk forvirring. De virkeligheder, sproget skabte, var både forkerte og flertydige. Far var både far og ikke far, mor både mor og ikke mor, søster var datter, far var bror. De elskende både svigtede, accepterede, dominerede og var afmægtige. Hyrden er en karakter, der ikke er flertydig: han er frelser, og han bringer, som sandhedsvidne og budbringer, katastrofisk forandring.

Er videnskab i dag hyrdens stedfortræder. Næppe! Terapi?

Den vise Teiresias advarer Ødipus mod at søge sandheden. Iokaste forsøger en afledningsmanøvre: Hvem drømmer ikke om at ligge med Mor; og hvad så!

Den sidste indsigt nåede han, blændet lige som Teiresias, i det accepterende møde med det hellige i Kolonos. Uden øje, uden krop og uden forstand.

Me-too! Vi er alle Ødipus. På vej til Kolonos – i terapi, i livet, i døden. Som mand, kvinde, søn, datter eller det hele. Og som hyrde. Måske!

LITERATUR

Egenfeldt-Nielsen, Fin: *Attention and Creation*. Karnac 2010.
Euripides: *Baccanterne*. Gyldendal 1985.
Sofokles: *Kong Ødipus*. Førstegangsoptaget ca. 430-425 f.v.t. Dansk oversættelse: Ødipus. Gyldendal 1977.
Sofokles: *Ødipus i Kolonos*. Førstegangsoptaget 401 f.v.t. Dansk oversættelse: Ødipus. Hans Reitzel 2017.

Fin Egenfeldt-Nielsen, cand.mag. (filosofi/historie), psykoterapeut MPF. Fhv. lektor på gymnasie og universitet. Fhv. leder af selvejende institution med anbragte, omsorgssvigtede og misbrugte børn og unge. Diplom som psykoanalytisk psykoterapeut (specialistniveau; godkendt af Dansk Psykologforening og Dansk Psykiatrisk Selskab). Privat praksis fra 1990.